

Паула Лайт
Параграф 22

Виждали ли сте болно животно, с много отслабнал организъм? Клетото същество лежи на хълбок, с изплезен език и бере душа, а козината му гъмжи от все повече бълхи, защото то няма сили да се отърси от наглите паразити. Облак мухи жужат край главата му като ореол на злото и страданието и търсят как да се впият в плътта му – през очите, през всяка малка рана. И тварите търсят едно: кръв, кръв и още кръв!

Чиновниците в една отслабнала държава се държат по много сходен начин. Колкото по-бедна е тя, колкото повече кризи, хаос и срив на икономиката се проявяват, толкова повече стават държавните чиновници и по-сложна структурата на бюрократичния апарат. А колкото по-голям е броят на паразитите, толкова по-слаб става шансът държавата да заработи.

Не знам дали сте чели повече материали за Русия в навечерието на революцията. Едно от нещата, които ме впечатлиха, беше, че в тази епоха на глад, хаос и мрак Руската империя просто гъмжала от държавни служители. Началници на отдели с цяла свита подначалници, на които са подчинени куп канцеларии, всяка от които със своя шеф, властващ като суверен над цял куп писари, подписари, разсилни и т.н. и т.н. Същност, на малцина е било ясно в какво точно се изразяват професионалните задължения на всеки.

В Османската империя, преди разпадането ѝ, във всеки вилает и конак броят на служителите на султана се удвоил и дори утроил. И колкото повече ставали хрантутниците, толкова повече безредици и кризи избухвали.

Наблюдавах нещо подобно в Република Нигерия, непосредствено преди поредния военен преврат. Този беше на генерал Бухари.

Африканецът си умира да носи униформа или значка на държавен чиновник. Това означава престиж в джунглата, макар и символичен твърд доход и средство, с което да будиш страх у съплеменниците си и да трупаш рушвети. Всеки редови служител в най-незначителната канцелария се държеше така, сякаш всяка сутрин си пиеше кафето с министъра и би могъл да пошушне подходящите думи в подходящото ухо.

Доколкото бях запозната от това, което са ми споделяли други чужденци в страната – индийци, европейци или американци, всичко в сферата на подкупа си имаше твърда тарифа, която растеше с увеличаване на инфлацията. Например, десет найри, ако те хванат в грубо нарушение на правилата за автомобилно движение и същата такса, ако на пътните полицаи им се пие бира и просто решат да те спрат; двадесет найри за да изнесеш от страната ценна археологическа находка или

неваксиниран домашен любимец; сто найри, за да не ти проверяват багажа въобще и да избегнеш всякакви митнически формалности, дори ако изнасяш хероин или ядрена бойна глава. Просто в ония години – 1981-1983 – държавните чиновници бяха много, производство нямаше, заплатите им бяха ниски и рушветите – единственият им шанс за прехрана.

Нека сега направим следващата логична крачка и се прехвърлим тук, в България, която неотдавна, в едно музикално предаване млад човек нарече Абсурдистан. Мисля, че никак не беше далеч от истината. За жалост.

Ето как се развиват процесите в държавната администрация на Абсурдистан:

Всички сме наясно за ниския прираст в производството, за кризите и инфлационните процеси, които от петнадесет години и повече периодично разтърсват икономиката ни. Това води до ниска покупателна способност и покупателната способност и пространството за средния и малък бизнес все повече изчезват. Пари май имат само банките, мобилните оператори и хората, изпразили капитали от сенчестия бизнес. Ето защо няма нищо по-сладко от държавната служба, каквато и да е тя. Съществуваше период, когато, след падането на поредното правителство чиновниците – негови протежета, постепенно бяха изритвани на борсата от главата до опашката. Със Закона за държавния служител, обаче, лесното уволнение на хората на предишната власт отпадна като възможност. А как новите власти да наредят на работа свои хора? Те имат само една възможност – да увеличат щата и да назначат още чиновници. Примерно, ако в едно министерство е имало три отдела, стават пет или шест. Те не вършат повече работа. Напротив, заради неясните функции, изпълнението на задачите все още боксува. Там, където е имало само едно министерство, стават две. Това „пъпкуване“ и деление на държавните учреждения протича както в столицата, така и в най-забутаните кътчета на провинцията. Всеки си има роднини, кумци, свои хора и такива, от които чака някаква далавера, нали?

Вследствие увеличените разходи за държавни заплати, данъците нарастват, икономиката се срива все повече и хаосът се увеличава, което пък води до необходимостта да се назначат още повече хрантутници и т.н. и т.н. до безкрай.

Добре дошли в Абсурдистан!

Разбира се, Паркинсон отдавна е очертал основните правила, по които действа бюрокрацията, но тук, в страната на абсурда, ние сме

направили доста, за да обогатим натрупания в това отношение опит. Нека очертаем пред вас основните догми, по които се формират структурите на държавните храненияици в Родината.

Тъй като отварянето на нови щатове все някак трябва да се оправдае, действащите чиновници всъщност бездействат, за да бъде доказано на обществото, че работата не върви и че, за да потръгне, са необходими още повече чиновници.

Всеки началник иска да държи подчинените си в шах, та да не би, не дай Боже, да хвърлят око на неговия пост. Затова всеки бива назначен да ръководи сектор, от който нищо или много малко разбира. Примерно, министър на вътрешните работи става учител, завършил начална педагогика или министър на енергетиката – географ. Тези експерименти водят до некомпетентно управлявано министерство. Такъв е принципът, по който се назначават и всички ръководители надолу, по йерархията. Много е удобно. Един некомпетентен и некадърен подчинен прилича на евнух в харем. Той трепери и за малкото власт, която е докопал и робски боготвори султана. Пред него е мазна мижитурка, готова да лиже ботушите му (или, в нашия случай по-скоро мокасините му, марка „Гучи“). Цялата си злобница подобен индивид пази за своите подчинени. Доста е неприятно да си шеф сред ято красавици, а да не можеш да вършиш оная работа – е, знаете коя... Следва като резултат, че колкото по-кадърен е подчиненият, толкова повече тормоз, наказания и заяждания се изсипват върху него. Оцеляват посредствените блюдолизци и цялата система боксува все повече, защото от върха до основата загъмжава от некадърници.

Интересно явление в българската бюрократична система са шефовете – бушони. Когато в правителството се върти някаква престъпна далавера, най-силните на деня, най-великите – министрите, дърпащите конците мафиоти, бившите генерали от Държавна сигурност, гледат да останат безнаказани и към тях да не водят никакви нишки. Тук идва на помощ човекът – бушон. Той непременно е „наше момче“, научено да мълчи, да папка и да слушка. По правило не е много умен и с лекота подписва книжа, които могат да му осигурят гледка към небето на квадратчета, чорба на държавна издръжка и раиран тоалет. Именно наивитетът и простотията го карат да живее с илюзията, че всичко му е позволено, че каквато и хартийка да парафира с подписа си, е безнаказан от висотата на отговорния си пост. Обикновено, далаверите му лъсват с глупави харчове и обидно нагли демонстрации на благополучие пред съседите, въпреки че взема само малък процент от реално ограбеното. Ето

как бушонът е готов. Когато поредната афера се размирише, той, който е действал нескопосно и явно, обира пешкира. Него представят пред камерите на медиите и чрез него позволяват на обществото да излее натрупаното си възмущение като безобиден онанизъм. Задържат го под стража, пращат го в затвора и агитките гръмват колко здраво пипала властта. Насаме го инструктират да търпи и да мълчи. Следва разреждане на комуникетата, все по-мъгляви уверения, че „по случая се работи“, че „предстоят разследвания“ и други подобни клишета. Наред е дълъг и тягостен процес, докато преситената и отегчена общественост забрави за какво е ставало дума и замлъкне. Тогава наред е или оправдателна, или смешно лека присъда. Слага се за декорация възмутен прокурор, който разярено протестира. Разбира се, протестът му не е уважен, съдът потвърждава леката присъда и случаят е приключен и забравен. Остават само натрупаните пасиви, които отново тегнат върху нашия изстрадал гръб.

Тази удобна и характерна схема чудесно може да бъде илюстрирана с примера Вальо „Топлото“.

Типичен модел да се държат чиновниците в подчинение е аксиомата за клановост на структурите. Обичайно е в един отдел, институция, съд и други държавни структури да работят роднини. Обикновено се прави приятелска услуга на по-висш чиновник или съдия, като се назначава надолу в йерархията крайно некадърен, но скъп на сърцето му човек – дете, съпруг /а/, любовник /ца/ и други. Протежето прави гаф след гаф от едната глупост, а неговият близък, който има някакъв авторитет и би могъл да размъти водата на кукловодите, се превръща в послушна марионетка, само и само да търпят тъпия му любимец.

Друго, което е характерно е, че на рушветите се предава облика на нещо едва ли не гражданствено и законно. Все по-често, ако човек възроптае срещу тях, го гледат с отегчено презрение и го считат за краен наивник, напълно непригоден за съвременния живот. Рушветите се насърчават навсякъде – от кутията бонбони за дребната мишка на гише регистратура до балите пари за лицензираните оценители при конкурс за държавна или обществена поръчка. Колкото по-висок е постът, толкова повече са нулите върху банкнотите. Печалното е, че единствено рушветите са стимулт, който все пак кара държавният механизъм – от портиера до началника отдел в министерството все пак да заработи. Защо иначе да си дава зор чиновникът? Високата му заплата е гарантирана. Той е отвикнал от контрол за качество, ефективност, кадръност на работата си. Контролират го само за послушание. Ето защо не счита за нужно да

си мръдне и пръста, ако не са подкупите. Защото, ако бъде подкупен, а не свърши работата си успешно, ще тръгне мълвата, че не си струва да си бъркаш в джоба заради него. Ето как подкупите смазват държавната машина. Скоро един бизнесмен огорчено ми сподели, че ако по някакъв мистериозен начин се спре корупцията, държавата напълно ще рухне в хаоса, защото никой няма да работи. Чиновниците приличат на турците с данъка за амортизация на зъбите.

Нека сега си представим един пламенен, способен и поне относително нравствен млад човек, който, уверен в своите знания и умения, с отлични резултати в университета, кандидатства за държавна служба. В повечето случаи клетият младеж не разбира, че конкурсите се правят за определено лице, роднина от клана, наше момче или момиче и се чуди защо все не успява. Това стъпка вярата му в собствените сили, гаси усмивката му. Ако пък някоя длъжност не е достатъчно добре заплатена и привлекателна, за да назначат някой връзка и пуснат в системата способния непознат, чакат го други беди. Откаже ли да се подчини на абсурдни заповеди на тъпия си началник, бива заклеймен, че е бунтар и не умее да работи в екип. Започне ли пък да се примирява, постепенно се превръща в един от глутницата и губи достойния си облик. В първия случай следва уволнение, а във втория – дори нещо по-лошо – интелектуална и нравствена гибел.

Младите наши умове, с които би трябвало да се гордеем и да пазим, изтичат по този начин в чужбина, което, поне за самите тях, си е добър късмет. Но, понякога, разочарованието просто ги смазва и те стават алкохолици, неудачници и аутсайдъри, които можете да срещнете край контейнерите за смет.

Не знам успях ли да очертая поне контурите на географската карта на Абсурдистан. Сега ми се ще да приложа няколко характерни примера. Нека да стиснем зъби, да поемем дълбоко въздух и да тръгнем по стъпките на граждани, тръгнали да търсят чиновническо съдействие за защита на законните си права и интереси:

СЦЕНА ПЪРВА

Гражданинът Х тръгва за Испания на гурбет, но няма пари. Решава да продаде старата наследствена селска къща, за да си купи билет. За целта, първо трябва да се снабди с нотариален акт по обстоятелствена проверка. Нужна му е молба – декларация, заверена от техническия и правен отдел на общината и от Областната управа, че имотът не е държавна собственост. Още в Областната управа му смразяват кръвта, като му казват: „Ела след тридесет дни! Трябва да се направят справки дали някога имотът не е бил държавна собственост“. „Какво значение има чий е бил някога? Нали е важно да се види, че не е така?!“ – моли се човекът, почти разплакан. След като сълзите не помагат, няколко банкноти разменят собствениците си и заветният печат е сложен.

Тича господин Х в общината, където вади нови банкноти, за да станат тридесетте дни седем. Получава бележка, че на осмия ден може да си получи документа. Отива на регистрацията и служителката, която дъвче дъвка и играе карти на компютъра, му казва с прозявка: „Преписката я няма!“

„Как така я няма?!“ – възмущава се гражданинът. „Нали си платих! Нали тук пише крайният срок?“

„Ами, казах, че я няма, господине! Туй, дето е написано, го е отбелязал компютърът“ – свива тлъстите си рамене служителката на народа и отново забива поглед в монитора.

„Но, госпожо...“

„Стига вече!“ – срязва го чиновничката с вид на оскърбена девственица. – „Достатъчно приказки изприказвахте!“

Следва нов сондаж при техник, в правен отдел, при секретар на кмета и навсякъде – раздяля с нови банкноти.

Когато документът е изготвен, гражданинът Х е потънал в заеми, а половината бащина къщица е изядена на зелено.

Мила родна картинка!

СЦЕНА ВТОРА

Гражданинът У решава да си възстанови имот, който му се полага по реституцията. Води битки девет години, поради нежеланието на Общинската администрация да му съдейства, като издаде скица на имота, за да може той да се снабди с нотариален акт. По тази причина, Общинската комисия за земеделие и гори (в началото на битката, само Общинска земеделска комисия) отказва да приключи процедурата по възстановяване на имота. Следва съдебно дело. Общинската управа пренебрегва и нареждането на съда в отказа си да издаде скица и съдията е принуден да реши проблема с назначаване на експерт, който да изработи скицата. У печели делото и комисията му възстановява имота. Е, и? Отново се връща на изходна позиция. Общината продължава да не дава скица, въпреки поредицата от молби и внесени такси.

Някъде на десетата година, човекът обезумява и завежда дело пред Административен съд за снабдяване с такава. „Не можем, защото собственикът е друг!“ – гордо заявява пред съда юристът на Общинската управа и вади нотариален акт. Слисаният и нещастен У вижда, че предприятието, което не е собственик, но е получило скицата без проблем е продало неговият собствен имот на – Общината. Параграф 22.

Гражданинът завежда нов иск за собственост, та да обезсили този нотариален акт. Колко време ще се бори? Сигурно до края на дните си. А също и децата, и внуците му. Какво се чудите? Абсурдистан.

СЦЕНА ТРЕТА

Нещастният гражданин Z иска да води дело, за да докаже собствеността си върху имот, който се ползва и владее от друг човек, снабдил се по неведоми мистерии с нотариален акт. За целта му трябва данъчна оценка на имота. „Да, ама не!“ – както казваше Бучаров. Човекът, заграбил имота му, иначе е добър данъкоплатец, открил е партида на свое име и си плаща данъците най-редовно. Друг човек не може да получи удостоверение от Данъчната служба. Отчаяният Z обяснява положение то на служителите и че документът му трябва за пред съда.

„Не може!“ – свива рамене служителката.

Отива в съда и обяснява положението и там. „Не можете да заведете делото без данъчна оценка.“ – отговарят му в деловодството.

Параграф 22.

Бих могла да редувам сцена след сцена от всяко ведомство, институция и отдел, ама няма да ми стигне азбуката. А и нужно ли е? Картичката е ясна.

Измъчената снага на народа ни е обезкръвена от все по-бързо размножаващата се, дебелееща и самодоволна чиновническа пасмина.

Щатове не трябва да бъдат намалени никога! Бюрокрацията не ще бъде озаптена! Тя ще се раздува и раздува като Епикурейски търбух, докато накрая ни вземе и въздуха, който дишаме. Докато хазната окачи над леглата на българските семейства сексомери, та да облага с данък и правенето на любов. Докато назначат на щат агент, който да следи за употребяването от нас количество тоалетна хартия, за да не се окаже, че ядем прекалено много и трябва да ни обложат с нов данък. Какво се чудим за убийственото ДДС върху книгите, учебниците, лекарствата? Нали държавните служители се нуждаят от заплати?

Има, обаче, нещо, което не бива да се забравя:

Онова болно и нападнато от паразити животно, с което започнах тази своя тъжна приказка, накрая умряло...

КРАЙ

© 2008 Паула Лайт

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9229>]